

DANIEL: KNJIGA ISTAKNUTIH PREOKRETA

Zdravko Stefanović

Dr. Zdravko Stefanović je doktorirao na Sveučilištu Andrews u SAD a sada je profesor Staroga zavjeta na Azijskom adventističkom teološkom učilištu u Manili na Filipinima.

SAŽETAK:

Daniel: Knjiga istaknutih preokreta

Knjiga Daniel je posebno bogata porabom preokreta. I to kako s obzirom na tematske tako i na jezične značajke. U ovom kratkom članku promotreni su samo tematski preokreti. Brojni tematski preokreti u knjizi Daniel bave se sudbinom pojedinaca, naroda, svjetske povijesti i Božjeg naroda. U povijesnom dijelu knjige autor pokazuje kako babilonsko sužanjstvo hebrejskog naroda sadrži veličanstvene ilustracije Jahvine potpune kontrole nad povijesti i sudbinom, te činjenicu da je Jahve Bog koji može i donosi cjelovito i slavno spasenje svojoj odanoj djeci u najtežim okolnostima. Proročka poglavlja knjige izlažu motiv svemoćnog Jahvea, Boga cjelokupne povijesti i svih naroda, koji će u velikom razrješenju obraniti svoje svete potpuno i dodijeliti im mjesto u svom slavnom i vječnom kraljevstvu.

Suvremene studije starozavjetne knjige Daniel istaknule su književnu ljepotu narativnih i proročkih dijelova ove knjige.¹ Među upotrijebljenim književnim postupcima je i "preokret", riječ koja se u svakidašnjem govoru često razumijeva tako da naznačuje protivnu izmjenu sreće. U biblijskoj porabi preokreti su jasniji u nakani

1 Među glavnim radovima na ovu temu jest: J. C. Greenfield, "Early Aramaic Poetry", *Journal of the Ancient Near Eastern Society of Columbia University* 11 (1979): 45-51. Naša diskusija na ovaj predmet uključuje sljedeća djela: A. Lenglet, "La structure littéraire de Daniel 2-7", *Bib* 53 (1972): 169-190; W. H. Shea, "Further Literary Structures in Daniel 2-7: An Analysis of Daniel 5, and the Broader Relation Within Chapters 2-7", *AUSS* 23 (1985): 277-295; i P. W. Coxon, "The 'List' Genre and Narrative Style in the Court Tales of Daniel", *JSOT* 35 (1986): 95-121.

i cilju no što su u govoru, i sličniji su - zbog toga što često služe kao književni postupak - određenju preokreta u rječniku kao "poticanju pokreta ili izgleda u suprotnom smjeru".² K tomu, u Bibliji se preokreti upotrebljavaju također kao sredstvo za dobivanje povišene emfaze.

Knjiga Daniel je posebno bogata porabom preokreta. I to kako s obzirom na tematske tako i na jezične značajke. U ovom kratkom članku promotreni su samo tematski preokreti, ali se nadam da ću uskoro predstaviti i kratku studiju o preokretima u jezičnom izričaju.

1. Tematski preokreti u povijesnom dijelu Daniela

Tematski se preokreti pojavljuju u knjizi Daniel i u njezinom povijesnom dijelu (pogl. 1-6) i u proročkom (pogl. 7-12). Ispitat ćemo ove dijelove po redu.

Knjiga Daniel započinje u prvom poglavlju izvještajem o babilonskoj pobjedi nad Judom, Jahvinim izabranim narodom, krajem sedmog stoljeća prije Krista. U to su vrijeme uzimali zarobljenike iz Palestine i odvodili ih u babilonsko sužanjstvo. Ovo sužanjstvo (Dn 1,2) u 'šinear' (što je u stvari Babilon) predstavlja preokret događaja o kojima izvješćuje Postanak 11,31-12,7, kada je Abraham napustio zemlju Šinear i konačno došao u Palestinu, gdje je ušao u savez s Bogom. Sada, kad su Abrahamovi potomci prekinuli ovaj savez, bila je to - s pomoću sužanjstva - selidba natrag u Šinear.

I po službenom i prema popularnom mišljenju starog Bliskog istoka, Nabukodonozorovo odvođenje židovskog naroda, njihova kralja i posvećenog posuđa iz jeruzalemskog hrama u Babilon značilo bi da je glavni babilonski bog Marduk pobijedio Jahvu. Glede na to, čini se da je glavna svrha povijesno-apokaliptične knjige Daniel bila dokazati suprotno, odgovarajući specifično - i u negaciji - na pitanje bi li Jahve mogao biti poražen sužanjstvom, kao što bi mogli to biti Kemoš, Milkom i druga božanstva (vidi npr. Jr 48,7 i 49,3). Doista, unutar prvih pet poglavlja knjige Daniel Jahve ponovno pobjeđuje Marduka, što je očevidno u pobjedama hebrejskih sužanja nad njihovim zarobljivačima. Štoviše, u nekoliko ovih poglavlja nalazimo da čak babilonski kralj Nabukodonozor kapitulira

² Vidi, Webster's Third New International Dictionary, "reversal".

pred Bogom svojih židovskih sužanja - barem unutar odavanja hvale Jahvi.

Preokret u prvom poglavlju

U Danielu 1 izravno se susrećemo s pričom o četirima mladim hebrejskim sužnjevima - Danielu, Hananiji, Mišaelu i Azarji - koji su dali zakletvu vjernosti Jahvi i njegovu savezu radije nego Nabukodonozoru i njegovu stolu.³ Umjesto izbora hrane (pat-bog) i žestokih pića, ova četvorica hebrejskih mladića izabrala su jednostavnu prehranu od "sjemenki" (*zero'im*, katkad u prijevodu 'povrće') i prirodnu vodu (r. 12). Ova im je prehrana službeno odobrena na desetodnevnoj pokusnoj osnovi (rr. 12-14). Po isteku deset dana rezultat je bio točno protivan onomu što je očekivao kraljevski nadzornik, budući da su hebrejski sužnji bili "ljepši i ugojeniji nego svi dječaci koji jeđahu od kraljevih jela" (r. 15).⁴ Zbog ovog je rezultata ovoj četvorici mladih Hebrejaca bila dopuštena njihova vegetarijanska prehrana (r. 16). Po "svršetku ovog vremena" (r. 18; tj. na svršetku spomenutih triju godina u r. 5), kada ih je kralj ispitao, Nabukodonozor "nađe da su deset puta vrsniji" u "svemu mudrom i umnom... od svih čarobnika i gatalaca u svem njegovom kraljevstvu" (r. 20).⁵

Preokret koji se zbiva u ovom slučaju uključuje igru broja deset. Hebrejski su mladići imali 'desetodnevni' ispit s posebnom prehranom i oni su kasnije pokazali 'desetorostruku' superiornost u oštroumnosti kad ih je sam kralj ispitao na kraju trogodišnjeg obrazovnog razdoblja. Prvi je ispit došao na samom početku ovog trogodišnjeg perioda babilonskog odgoja, a posljednji na svršetku istog perioda. Uostalom cijela zgodna otkriva da je Jahve spreman djelovati u korist svojih vjernika čak u njihovu sužanjstvu i nevolji u Babilonu.

Preokreti u drugom poglavlju

U drugoj pripovijesti knjige Daniel, kako izvješćuje drugo poglavlje, očitovao se brodolom babilonskih mudraca, maga i astrolo-

3 Prema J. Baldwinu riječi "s kraljeva stola" izraz su odanosti kralju i ovisnosti o njemu u svim potrebama. Da bi poduprla svoju tvrdnju, ona citira tekst u Dn 11,27 (*Daniel* [Wheaton, IL: Inter Versity Press, 1978], str. 83). Na drevnome Bliskom istoku i u biblijskoj porabi zavjetne su konotacije bile prisutne u uzimanju obroka (Post 31,54).

4 Biblijski tekstovi su citirani iz Zagrebačke Biblije.

5 Čini se da je Daniel trošio ovu posebnu hranu samo za određeno vrijeme jer Dn 10, 2-3 sugerira da su meso i vino kasnije bili uključeni u Danielovu prehranu.

ga. Mudraci Babilona koji su pokušavali protumačiti san i pročitati budućnost pokazali su se potpuno nesposobnima da učine ono što je kralj zahtijevao od njih: naime, podsjetiti Nabukodonozora uzemirujućeg sna što ga je on usnio ali zaboravio, i dati značenje ovog sna (rr. 1-13). Ovaj prikaz neuspjeha babilonskih mudraca služi kao podloga ili kulisa za glavnu misao poglavlja: Arjok, "zapovjednik kraljevskih stražara" dovodi kralju Daniela s nakanom da učini upravo ono što su babilonski mudraci kukavno propustili - da prizove kralju njegov san i protumači ga (rr. 15-16, 24-25).⁶ Daniel je, dakako, sasvim uspješan (rr. 26-45). Jahve je proslavljen, a Nabukodonozor tako impresioniran da je slavio Danielova Boga kao "Boga nad bogovima i Otkrivaatelja tajna" (r. 47). Kralj je uz to postavio Daniela "upraviteljem sve pokrajine babilonske i starješinom svih mudraca babilonskih", dajući na Danielovu zamolbu visoke službe i Danielovim trima sudrugovima (rr. 48-49).

Osnovni preokret u ovoj epizodi nalazi se u činjenici da je Daniel uspio precizno u onome u čemu su babilonski mudraci zakazali. Iz ovoga su proistekli drugi preokreti: zamjetljiva promjena držanja što se tiče Nabukodonozora, i novi uzvišen status Daniela i njegovih triju drugova, što zarobljenima daje autoritet nad babilonskim narodom koji ih je zarobio! Postoji i mali preokret u tome što je Daniel poštedio živote intelektualaca tog istog naroda koji ga je učinio sužnjem (što ne stoji u tekstu, ali je zacijelo snažno implicirano; vidi npr. rr. 15,16,48).

Preokreti u trećem poglavlju

U Danielu 3 nalazimo Nabukodonozorovo pretvaranje zlatne glave iz njegova sna u drugom poglavlju u jedan zbiljski kip što ga je cijelog načinio od zlata. Kralj je od svih osoba koje su sazvane u dolini Duri, gdje je podigao ovaj kip, zahtijevao da padnu pred kipom i poklone se. Kraljevski je dekret bio da će onaj tko se ne pokloni pred kipom biti bačen u užarenu peć (rr. 1-6).

⁶ Čini se da postoji nesklad u izvještajima 1. i 2. poglavlja u vezi s upoznavanjem Daniela s kraljem. Je li Arjok upoznao Nabukodonozora s Danielom ili je Daniel već u 1. poglavlju bio pred kraljem i dobio značajno priznanje? Poblize čitanje Dn 2,25 upućuje na preveliku ambicioznost Arjoka koji želi svratiti kraljevu pozornost na svoje zasluge. Kontekst 2. poglavlja, s druge strane, sugerira da se kralj ponaša prema Danielu kao prema osobi koju već poznaje. Zapravo, čini se da Daniel ima slobodan pristup prijestolu (Dn 2,16.26). Ovdje možemo spomenuti nekoliko zanimljivih antiteza: Arjokova je najava Daniela kao jednog iz Judina roblja sasvim drugačija od one koju daje Nabukodonozor (4,5-6). Kasnije Baltazar oslovljava Daniela na isti način kao i Arjok (Dn 5,13), i perzijski dužnosnici čine isto (Dn 6,14).

U kontrastu prema svim kraljevskim službenicima u tom skupu,⁷ tri Danielova mlada hebrejska prijatelja odvažila su se otkazati poslušnost kraljevoj zapovijedi. Kad su bačeni u peć, koja je bila sedamput jače naložena, ovi su Hebrejci bili neopaljeni vatrom. Zapravo, njima se u vatri pridružilo božansko biće (rr. 19-25), što ga je kralj opisao kao biće "slično sinu Božjemu" (r. 25) i kao Božjeg "anđela" (r. 28).⁸

Cijela se epizoda iz trećeg poglavlja može, ustvari, promatrati kao preokret. Glavna tema je to što je Nabukodonozor na početku naredio lažno bogoštovlje, a na kraju proslavio Danielova Boga, opisujući ga kao "Boga Višnjega" (r. 26).⁹ Zatim, i nešto manji, preokret se nalazi u tome što u suprotnosti prema dobrom ishodu za tri mlada Hebrejca, snažni ljudi koji su ih bacili u užarenu peć ginu od vatrenog udara.

Preokreti u četvrtom poglavlju

Četvrta epizoda u knjizi Daniel predočena je kao Nabukodonozorov autobiografski izvještaj. U ovom poglavlju kralj se preobličuje u divlju životinju zbog svoje oholosti (rr. 10-33). Ovaj je tip preokreta uobičajen u SZ i upotrebljuje se u tako velikim slučajevima kao što je poraz Egipta i njegova Faraona pri izlasku Izraelaca iz Egipta, a upotrijebljen je i za pad Babilona (vidi, na primjer, Iz 13,19-22; 14,12,18-21 itd.).

Na kraju pripovijesti iz Daniela 4, nakon svog povratka u negdašnje zdravstveno stanje i na prijestolje, kralj je preusmjerio svoj pogled sa sebe i Babilona, grada što ga je ponosito izgradio (vidi rr. 28-30), na najvišeg Boga. Sada je slavio Jahvu najžarkijim riječima (rr. 34-37).

Tako u prikazu iz Daniela 4 pronalazimo dva glavna preokreta. Prvi se odnosi na Nabukodonozorovo fizičko i vremensko stanje - njegov gubitak zdravlja i prijestolja, što ga je slijedio njegov oporavak i s obzirom na jedno i na drugo. Drugi se odnosi na njegovo

7 Ponovljeni popisi koji zauzimaju veliki dio narativa snažno opisuju umjetnost uvjeravanja u starome svijetu. Vidi Coxon, str. 107-117. O osobama koje su se okupile na proplanku Duri ovom prigodom vidi William H. Shea, "Daniel 3: Extra-Biblical Texts and the Convocation on the Plain of Dura", *AUSS* 20 (1982): 30-32.

8 "Anđeo" je spomenut u još jednoj akciji spašavanja Daniela - kada je Daniel bio u lavovskoj jami (Dan 6,22).

9 Očito je da se Nabukodonozor smatrao zaštitnikom svevišnjeg Boga. Vidi P. R. Davies, *Daniel* (Sheffield: JSOT, 1985), str. 84.

promijenjeno držanje što je rezultiralo kao posljedica - od ponosa zbog svoje vlastite sposobnosti k izričaju štovanja Boga nebeskoga.

Ne bi se smjelo previdjeti da je u ovoj epizodi Nabukodonozorova umobolnost bila tema sna, i da mu je ovaj san Daniel protumačio nakon što su babilonski mudraci propustili izvesti tu vještinu. Tako imamo još jednom istu vrst dinamike koju smo zamijetili u drugom poglavlju.

Preokret u petom poglavlju

U Danielu 5 nalazimo nenadani prijelaz iz vremena Nabukodonozora u vrijeme poraza Babilona od strane medijskih i perzijskih vojski. Nekoliko je kraljeva Babilonskog kraljevstva preskočeno, tako da dolazimo do posljednjeg kralja Babilona, Baltazara, monarha koji je bio u samom gradu u noći zauzeća Babilona. Ova je noć bila posljednja noć i njegova vladanja i njegova života.

Kralj je očito nosio sasvim isto babilonsko ime kao i Daniel, Daniel je nazvan Baltazarom u r. 12 (usporedi također 1. i 4. poglavlje). Ime 'Baltazar' čini se bio je hotimično iskrivljen oblik od 'Balzar', kao što je istaknuo William H Shea.¹⁰ Unatoč imenskoj sličnosti ovih dviju osoba, njihovi su karakteri stajali u izrazitom kontrastu. Baltazar je prkosio istom nebeskom Bogu komu se Daniel divio i štovao. On je čak otvoreno izazivao Jahvu (koji mu se morao učiniti samo kao 'porażeno' židovsko božanstvo) upotrebljujući posvećeno posuđe iz hrama u Jeruzalemu u pijanci (rr. 1-4). Te noći, ipak, taj isti 'živi Bog' (rr. 5-9, 22-28)¹¹ zapisao je Baltazarovu vlastitu rečenicu na zidu njegove palače, pa i sama priča završava 'te iste noći' tako što je kralj Baltazar pogubljen a njegovo kraljevstvo uzeše Medo-Perzijanci (rr. 28,30). Umjesto da uživa rezultate svoje 'kraljevske vlasti' na svetkovini, on je završio svoju karijeru u sramoti i smrti.¹²

Najuočljiviji preokret u priči ovog poglavlja je nesumnjivo promjena koja se odnosi na kralja Baltazara. Ne bismo smjeli previdjeti, međutim, činjenicu da kontrastno Nabukodonozoru, čije su

10 Vidi W. H. Shea, "Bel(te)shazzar Meets Belshazzar", *AUSS* 26 (1988): 72-81. Suglasan sam s Sheaom da je najvjerojatnije riječ o namjernom iskrivljavanju imena Baltazar, što bi bilo negiranje babilonskog božanstva Bel Mardoka. Isti fenomen se pojavljuje i kod imena Abed Nego namjesto Abed Nabu.

11 U Danielovu je govoru šest slabih bogova uspoređeno sa živim Bogom (r. 23).

12 Davies drži da je "samo Daniel nagrađen, bez spominjanja njegova Boga; nasuprot Nabukodonozoru Baltazar nije zainteresiran za izvor Danielove mudrosti" (str. 95).

promjene držanja vodile k ponovljenom odavanju slave Danielovu Bogu, Baltazar je potpuno omalovažio Daniela sve dok kraljica majka nije na Daniela svratila pozornost kao na osobu koja bi mogla biti kadrom pročitati tajanstveni rukopis na zidu palače (rr. 10-12). Ipak, premda je Baltazar nagradio Daniela osobno zbog ovog potonjeg tumačenja tajanstvenog rukopisa na zidu palače (r. 29), nema nikakvog zapisa o bilo kakvom značajnom pokajanju Baltazara i bilo kakvog nagovještaja da je on odao ikakvu slavu Jahvi. Tako se iskustvo Baltazara može promatrati kao preokret u odnosu spram Nabukodonozora. Ovaj posljednji je zbog svog pokajanja doživio produženje svoje vladavine; Baltazar je, s druge strane, pretrpio kraj svog kraljevstva i svog života zbog svog tvrdoglavog prkosa Jahvi.

Preokreti u šestom poglavlju

Posljednja priča povijesnog dijela knjige Daniel (pogl. 6) odigrava se nakon medo-perzijske pobjede nad Babilonom. Ipak ona nastavlja životopis Daniela koji počinje u prvom i drugom poglavlju. Nakon što je bio službenik babilonskog kralja "nad svom pokrajinom babilonskom" (2,48), Daniela je slično počastvovao i Darije Medijac, koji je Daniela učinio jednim od triju 'predsjednika' i koji je osim toga planirao postaviti ga nad cijelim kraljevstvom (6, 1-3). Zbog toga su neki dužnosnici postali zavidni, što ih je potaknulo na lukavstvo koje je rezultiralo bacanjem Daniela u lavovsku jamu (rr. 4-17). Božjom se intervencijom, ipak, Danielov položaj još jednom preokrenuo tako što je on spašen od smrti planirane za njega i ponovno postavljen na častan položaj (rr. 19-23,28). Kontrastno tomu, urotnici protiv Daniela doživjeli su negativan preokret, postavši i oni sami i njihove obitelji hrana za lavove (r. 24).

Što se tiče samih vladara u četvrtom i šestom poglavlju, njihova je završna promjena držanja bila istovrsna. I Nabukodonozor i Darije Medijac odali su visoko priznanje Jahvi na svršetku svaki svog iskustva.

Procjena

Linija tematsko-teologijskog razvoja što je sadrže povijesna poglavlja knjige Daniel zaslužuje da se ovdje barem zakratko spomene. Povijesni dio knjige Daniel je dio u kojemu se u jednoj korak po korak progresiji stalno osvjetljuje čast Jahve i pokazuje da opća

starobliskoistočna poganska zamjedba o tome da je neki bog poražen kad je narod tog boga odveden u sužanjstvo posve neistinita u slučaju Boga Hebrejaca. Jahve ponovno pobjeđuje i čak ga proslavljaju takvi poganski vladari kao što su Nabukodonozor i Darije Medijac. Dodatna pouka proistječe iz činjenice što Jahve ne blagoslivlje samo svoj narod nego i poganske kraljeve koji s njegovim narodom postupaju pravično.

2. Tematski preokreti u proročkom dijelu Daniela

Proročki dio Daniela od 7 - 12. poglavlja pronosi dalje predašnju temu o Jahvinoj nadmoći nad svim zemaljskim silama i nad svim bogovima drugih naroda. Nekoliko glavnih vizijskih sekvencija u ovom dijelu izlaže povijesnu pozornicu tako da portretira Jahvinu apsolutnu nadmoć i kontrolu nad svakim razdobljem zemaljske povijesti i za vječnost što iza njih slijedi. Upotrijebljeni su različni simboli u opisivanju zemaljskih kraljevstava ili drugih zemaljskih moćnika i njihovih djelovanja.¹³ Na koji god način ovi vladari ili drugi moćnici predstavljeni, značajno je to da će svi oni, zajedno sa zlim silama s pomoću kojih su činili zlodjela i smaknuća, dočekati potpuni i konačni svršetak u najvećem preokretu svih vremena - u preokretu ni od koga drugog do samoga Jahve. Uz to, u ovom završnom preokretu koji skida ove entitete s njihovih pozicija prevlasti u krajnju propast i destrukciju, status Božjega naroda koga su oni ugnjetavali također će se preokrenuti. Odlučno i trajno Božji će se sveti udaljavati iz uvjeta podložnosti i nevolja k položaju časti i sigurnosti u Jahvinu vječnom kraljevstvu.

Preokret u sedmom poglavlju

U sedmom poglavlju prikaz svjetske povijesti od Babilonskog Carstva nadalje predočena je tako što njome gospodare carstva simbolizirana četirima groznim i moćnim zvijerima (rr. 2-7, 14). Četiri su zvijeri bile posebno okrutne. Svako je novo carstvo donijelo preokret, dakako, sreće njegova najbližeg prethodnika.

Same četiri zvijeri čini se da u značaju neočekivano blijeđe kako se najglavniji fokus vizije usmjerava na "mali rog", koji postaje vrlo velik i snažan (rr. 8-9, 11, 20-22, 24b-26). Mali rog stječe pre-

¹³ Zanimljivo je zamijetiti da tri poglavlja u proročkom dijelu Danielove knjige oslikavaju Božju kontrolu iz perspektive suda (7. pogl.), svetišta (8. pogl.) i zavjeta ili Mesije (9. pogl.). Također možemo zapaziti da nazočnost lavova u 6. pogl. priprema čitatelja za prvi simbol u 7. pogl. lava.

vlast nad Božjim svetima (rr. 21,25), i čak huli na samoga Jahvu (r. 25). Zbog svojih strašnih zlodjela bezakonja, ugnjetavanja, mučenja i huljenja ovaj moćni tiranin će na kraju, u snažnom preokretu, vidjeti sudište Božje, gdje će se izraziti pravorijek protiv njega a za obranu Božjih napaćenih svetaca (rr. 9-10, 26-27). Poruka sedmog poglavlja je jasna: Bog nadzire zemaljsku povijest i on će na kraju preokrenuti povijesnu situaciju tako što će obraniti i nagraditi svoj vjerni narod. Ovi pogaženi sveci Najvišega bit će obranjeni na Božjem nebeskom 'vrhovnom sudu' (usp. r. 26), i sljedstveno tomu dobiti vječno i slavno kraljevstvo i vlast (*šoltan*).¹⁴

Preokret u osmom i devetom poglavlju

U Danielu 8 čitatelj nailazi na raznolik skup životinjskih simbola, gledajući prvo snažnog ovna čija agresivnost čini se ne poznaje granica (rr. 3-4). Unatoč tomu, kad je ovaj ovan na vrhuncu svoje moći, jedan jarac s velikim rogom na glavi ispunjuje sliku i obara ga (rr. 5-7). Zatim se jarčev rog slama, a iz njega izrastu četiri druga roga (r. 8). Različni preokreti u sreći simbolizirani ovom sekvencijom događaja ipak su još jednom zasjenjeni, kao što je slučaj u poglavlju 7, "malim rogom" koji se pojavljuje na pozornici (r. 9). I sada se glavna diskusija usredotočuje na ovaj neobičan entitet koji flagrantno ispunjuje svoju vlastitu volju, ruši svetište i pravo bogoslužje samoga Jahve (rr. 10-12, 23-25). Božanski dekret otkriva da će u jednoj vremenskoj seriji - nakon 2300 večeri i jutara - ova djelovanja malog roga i njegov napredak dočekati preokret (rr. 13-14). Bog će djelovati u korist svog naroda i potpuno obnoviti svetište i pravo bogoslužje.

Na sličan način i deveto poglavlje određuje kraj okrutnih i razornih sila. Ovdje je prorok još jednom uvjeren da će Božji vjerni narod pobijediti usred onoga što se činilo da će biti njegov poraz (rr. 24-27).

Preokret u poglavljima 10 -12

Proročki dio, što započinje u Danielu 10 i zaključuje u 12. poglavlju, stalno ponavlja prizore u svjetskoj povijesti dvama novim simbolima, "kraljem Sjevera" i "kraljem Juga". Većina 11. poglavlja

¹⁴ O važnosti riječi vlast (*šoltan*) u Dn 7,27 vidi Arthur J. Ferch, *The Son of Man in Daniel Seven*, Andrews University Seminary Doctoral Dissertation Series, sv. 6 (Berrien Springs, MI: Andrews University Press, 1987), str. 136-145. 179. Dok zemaljske sile drže vlast samo za vrijeme, vlast Sina čovječjega i svetih je trajna.

(vidi rr. 5-43) opisuje duge nizove preokreta u bitkama što ih ova dva moćnika vode jedan protiv drugoga. Poput malog roga iz Daniela 8, kralj Sjevera radi "što god mu se prohtije" uzdižući "sebe iznad svih bogova" i govoreći "hule protiv Boga nad bogovima" (r. 36; usporedi s osobinama malog roga u Danielu 7,25). Kad se međutim učini da je ovaj "kralj Sjevera" sve postigao i ostvario potpunu premoć, njegovi se uspjesi preokreću djelovanjem novih vijesti koje mu nose nesreću dolazeći s istoka i sjevera (r. 44). Ovaj negdašnji pobjednik zatim dolazi k svome kraju, "i nitko mu neće pomoći" (r. 45).¹⁵ Jezik bi ovdje indicirao božansku intervenciju kao uzrok smrti ovog osvajača.

Ali opet pravi se vrhunac ne nalazi jednostavno u degradaciji ovog "kralja Sjevera", nego i u preokretu sudbine Božjeg vlastitog naroda. Na kraju vremenskih razdoblja naznačenih božanskom odlukom, za njega se pojavljuju posebni blagoslovi (12, 4, 7, 9-13). Među posebnim su obećanjima dobivanje znanja (r. 4), spasenja (r. 1), uskrснуća (r. 2) i obećanje da će se "mudrac" blistati "kao zvijezde navijeke, u svu vječnost" (r. 3). Što se tiče samog Daniela, on će ostati na svom "dodijeljenom mjestu na kraju dana" (r. 13).

3. Zaključak

Brojni tematski preokreti u knjizi Daniel bave se sudbinom pojedinaca, naroda, svjetske povijesti i Božjeg naroda. U povijesnom se dijelu knjige pokazuje da je - suprotno i službenom i popularnom javnome mnijenju na starom Bliskom istoku prema kojemu su božanstva zarobljenog naroda inferiorna spram bogova njihovih zarobljivača - Jahve bio i ostao jedini istinski i svemoćni Bog Neba i Zemlje. Babilonsko sužanjstvo hebrejskog naroda sadrži veličanstvene ilustracije Jahvine potpune kontrole nad povijesti i sudbinom, te činjenicu da je Jahve Bog koji može i donosi cjelovito i slavno spasenje svojoj odanoj djeci u teškim okolnostima.

Proročka poglavlja knjige izlažu motiv uveden u povijesnim poglavljima. U vizijama od 7. do 12. poglavlja povijesni su razvoji od prorokova vremena naovamo predočeni simbolički, i još jednom jasno pokazuju da Jahve ima puni nadzor. Bez obzira na uspone i padove zemaljskih sila, i bez obzira na to kakav pritisak ove sile mogu upotrijebiti protiv Božjeg naroda, njihov će kraj biti u potpu-

¹⁵ Usporedni izrazi s ovim jesu: "a da ga ne dodirnu ruka" (2,45); tajanstveni "prsti čovječje ruke" pišu po zidu (5,5) i "ne rukom" (8,25).

noj destrukciji. S druge strane, svemoćni će Jahve, Bog cjelokupne povijesti i svih naroda, u velikom razrješenju obraniti svoje svete potpuno i dodijeliti im mjesto u svom slavnom i vječnom kraljevstvu.

Dvije naredne misli trebalo bi zabilježiti u zaključku: (1) Ova ista poruka iz Danielovih proročkih vizija već je istaknuta u sažetom obliku u proročanstvu iz Daniela 2. Kako je Daniel u tom ranijem poglavlju tumačio Nabukodonozorov san, on je upozorio na vrijeme kada će posebni dijelovi ovog velikog lika - svaki dio stojeći za jednu zemaljsku svjetovnu silu (kao što to kontekst osvjetljuje) - svi zajedno propasti kad cijeli kip bude uništen a kamen bačen na stopala kipa postane velikom planinom i ispuni cijelu zemlju (2, 34-35, 44-45). (2) Postoji stanovito spajanje između Danielovog prvog i dvanaestog poglavlja. U prvom se vidi kraj Judina kraljevstva a u dvanaestom se sluti kraj prorokova života. Dva su događaja međutim smještena u isti lijep kontekst jednog uvjerljivog povoljnog preokreta. Bit će to slavni novi početak i za Daniela i za Božje svece.

Zahvala:

Želim izraziti svoju zahvalnost dr. K. Strandu za njegovu velikodušnu znanstvenu i uredničku pomoć u završnom oblikovanju ovog članka.

SUMMARY:

Daniel: A Book of Significant Reversals

The book of Daniel is especially rich in its use of reversals which occur with respect to both thematic and linguistic features. In this brief article only the thematic reversals are treated. The numerous thematic reversals in the book of Daniel deal with the fate of individuals, of nations, of world history, and of God's own people. In the historical section of the book, the author demonstrates how the Babylonian captivity of the Hebrew people contained magnificent illustrations of Yahweh's full control of history and destiny, and of the fact that Yahweh is a God who can and does bring complete and glorious deliverance to his faithful children in the severest of circumstances. The prophetic chapters of the book expand the motif of the all-powerful Yahweh, Lord of all history and of all people, who will in the great denouement vindicate his saints fully and will grant them a place in his glorious and eternal kingdom.

Izvornik: AUSS, 30 (2), str. 139-150, 1992.

S engleskog prevela: Đurdica Garvanović-Porobija